

# HEKİMLERİN DEONTOLOJİK, CEZAI VE HUKUKİ SORUMLULUKLARI

**Murat Kalemoğlu**

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, İstanbul

## ÖZET

Tıp mesleği, en riskli uygulama alanlarından biridir. Hekim, hastasıyla ilgili sadece olayın tıbbi yönünü değil, ayrıca idari ve adli yönünü de bilmek zorundadır. Hekim meslek pratiği sırasında bilerek veya dikkatsizlikle veya ihmal yoluyla hastalarına verdiği zarardan, hekimlikle ilgili yasalardaki kurallara uymamaktan, teşhis ve tedavideki gerekli en son bilimsel yöntemleri uygulamamaktan ve mesleğindeki

acemiliğinden dolayı sorumlu tutulabilmektedir. Ayrıca, hekimin hastasını bilgilendirmesi, onam alması ve hastasının bilgileri ile ilgili olarak sır saklaması gerekmektedir. Bu yazıda hekimlerin deontolojik, cezai ve hukuki sorumlulukları çeşitli açılardan ele alınmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Tıpta deontolojik sorumluluk, hekimlerin cezai sorumluluğu, tıpta hukukî sorumluluk, mesleki yükümlülük. Nobel Med 2017; 13(2): 5-11

## THE DEONTOLOGICAL, JUDICIAL AND CRIMINAL RESPONSIBILITY OF THE MEDICAL DOCTORS

### ABSTRACT

Medicine is one of the most risky jobs. Medical doctors should know not only to take care of the patients with medical procedures, but also should deal with the legal aspects of the cases. The responsibilities of the physicians differ from the malpractice and not to treatment patients

with recent technique, to deficiency in their experiences. In addition, medical doctors should apply to have informed consents from patients, giving explanations about their disease and script patients' private data. In this paper, the doctors' deontological, judicial and criminal responsibility are evaluated.

**Keywords:** Medical deontological responsibility, physician's judicial responsibility, medical criminal responsibility, professional liability. Nobel Med 2017; 13(2): 5-11

## GİRİŞ

Hekimin görevi insan sağlığını korumak, bozulan sağlığı düzeltmek, oluşan olumsuzlukları en etkin şekilde düzeltip, eski yapıya çevirmektir. Gerek İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde, gerekse Anayasa'da belirlenen yaşama ve sağlık hakkına zarar vermek, zarar vereni sorumlu tutar. Zarar veren devlet de olsa, hekim de olsa kurtulmak söz konusu değildir. Yani yaşama ve sağlık hakkı çağdaş hukukun koruması altındadır.<sup>1</sup>

Hekim, çalışmalarında başarılı olabildiği gibi bazen de başarısız olabilir, hatta hastanın ölümüne kadar gidebilecek olumsuz sonuçlarla da karşılaşabilir. Çok nadir de olsa hekim tıp biliminin kural ve ilkelerinden uzaklaşarak mesleğini kötüye kullanabilir. Böyle durumlarda hekim, bir kısım hukuki, cezai ve deontolojik yaptırımları karşısında bulur. Yani hekimler görevlerini hukukun çizdiği sınırlar içinde yapmak zorundadırlar.<sup>2</sup> Bu yaptırımlarda hukuki sorumluluk, hekimin hastasına verdiği zararlarla orantılı tazminat ödemesiyle; cezai sorumluluk ise, benzer şekilde bu cezanın hapis veya adli para cezasına yönelmesiyle; deontolojik sorumluluk ise meslek kuruluşu olan Tabip Odası Onur Kurulu'na eyleme uygun olarak verilen kınama ve meslekten geçici men gibi bir grup uygulamalar ile şekillenir.<sup>2</sup> Aslında hekimlerin sorumluluklarını özel bir şekilde düzenleyen yasa veya tüzük halen hazır değildir. Temel olarak 1928 yılında çıkmış olan 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, 1593 sayılı Umumi Hıfzı-Sıhha Kanunu, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği (T.T.B.) Kanunu, 4/12578 sayılı Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi, 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması ve Nakil hakkındaki kanun, 38 Sayılı Tababeti Adliye Kanunu, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (T.C.K.) vb. şu anda yol göstermekte olan yürürlükteki yasal düzenlemelerdir.

### Hekim Sorumluluğu Nedir?

Hekimin meslek pratiği ve icrası sırasında bilerek veya dikkatsizlikle veya ihmal yoluyla hastalarına verdiği zarardan, hekimlikle ilgili yasalardaki kurallara uymamaktan, teşhis ve tedavideki gerekli en son bilimsel yöntemleri uygulamamaktan ve mesleğindeki acemiliğinden dolayı sorumlu tutulmasıdır.

a) Medeni Hukuk Yönünden Hekim Sorumluluğu: Medeni hukukta hekim karşı tarafa verdiği zararlardan dolayı sorumlu tutulmakta bu sorumluluğa kaynak olarak sözleşme sorumluluğu ve haksız fiil sorumluluğu gösterilmektedir. Her iki durumda da hekim sorumlu kabul edilirse, Türk Borçlar Kanunu'nun özellikle 49'uncu maddesi ile

karşı karşıya kalır. Yani ister bilerek, ister ihmalle bir kişiye hukuka aykırı olarak zarar veren hekim, kişinin zararını karşılamak zorundadır, tazminat ödemek durumundadır.<sup>3</sup>

b) İdare Hukuku Yönünden Hekim Sorumluluğu: Devlet, sağlık hizmetlerinin iyi yürütülebilmesi için, özel veya kamu kuruluşlarında denetim ve önlem alma yetkisine sahiptir. Hastane hizmetlerinin kötü işleyişi, ya da kusurlu teşkilatlandırılmasından dolayı meydana gelen zararlardan idare sorumludur. Burada kurum ve sorumlusu (başhekim olabilir) medeni hukuk ve cezai hukuk yönünden yargılanır.

c) Ceza Hukuku Yönünden Hekim Sorumluluğu: Ceza hukuku karşısında hekimin sorumlu tutulması için kusurun sabit bulunması gerekir. Bu gruba örnek olarak teşhis ve tedavideki ağır ihmalleri, uyuşturucu reçete yazımındaki dikkatsizlikleri, anestezi uygulamalarındaki hataları ve benzeri durumlarda hastanın yazılı izninin alınmaması, keyfi olarak tedaviyi yarım bırakmak, hatır için rapor vermek ve tıbbi şarlatanlığı verebiliriz.<sup>1</sup>

### A-Hekimlerin Deontolojik Sorumluluğu

Deontolojik sorumluluk, meslek kuruluşu olan Tabip Odası Onur Kurulu'na eyleme uygun olarak verilen kınama ile meslekten geçici men gibi bir grup uygulamalar ile şekillenir.

### Hekim Hataları ve Tabip Odaları Onur Kurulları

Tabip odaları sivil ya da asker, serbest ya da kamuda çalışan ayırımı gözetilmeksizin, odaya kayıtlı olsun olmasın, tüm hekimlerin hatalarına karşı, bazı soruşturma ve yargılamalarda bulunabilirler. Ayrıca Tababet Uzmanlık Tüzüğüne göre uzman olmuş, bakteriyolog, biyokimyacı, patoloj gibi hekim olmayan laboratuvar uzmanları hakkında da soruşturma açılabilir.<sup>4</sup>

Hekimlerin meslekleriyle ilgili uğraşları sırasında neden oldukları zararlı durumlarda, 6023 sayılı yasayla kurulan kamu hizmeti gören tabip odalarının onur kurullarının ceza verme yetkisi vardır.<sup>5</sup>

Mevzuata aykırı eylemi tabip odası tarafından öğrenilen hekim hakkında oda yönetim kurulu tarafından disiplin soruşturması açılır. Açılan soruşturmada elde edilen kanıtlar ve ifadeleri içeren soruşturma dosyası, oda onur kuruluna sevk edilir ve bu kurul gerekli cezai işlemi gerçekleştirir.

Tabip Odalarının soruşturma açma yetkileri bölgeleriyle sınırlıdır. Bölgesi içinde bir suç işlendiğini öğrenen tabip odası yönetim kurulu soruşturma açmakla yükümlüdür. İhbar, şikayet vb. şekilde fiil

öğrenilmiş olabileceği gibi, bunların hiçbiri mevcut olmadan tabip odası tarafından herhangi bir şekilde (örneğin gazete haberi) fiilin öğrenilmiş olması da soruşturma başlatılması için yeterlidir.

Haysiyet Divanı (onur kurulu), kendisine tevdi edilen (gönderilen) azaların (üyelerin) fiil ve hareketlerinin mahiyetine (içeriğine) göre inzibati (disiplin) cezaları verir. 28 Nisan 2004 tarih ve 25446 sayılı Resmi gazetede yayınlanan T.T.B. Disiplin Yönetmeliği disiplin cezaları şunlardır;

a- Uyarma (yazılı ihtar),

b- Para cezası,

c- Geçici olarak meslekten alıkoyma cezası; meslek uygulamasından 15 günden 6 aya kadar süreyle alıkonulmadır.<sup>6</sup> (Madde 6)

Meslekten geçici olarak alıkoyma cezası alanlar, bu süre dolmadan Türkiye'nin hiçbir yerinde özel sağlık kuruluşu açamaz ve resmi veya özel herhangi bir yerde mesleğini uygulayamaz.

d- Oda bölgesinde çalışmanın yasaklanması; bir oda bölgesinde üç defa meslek uygulamasından alıkoyma cezası alanların, meslek uygulamasından oda bölgesinde sürekli olarak alıkonulmasıdır.

Hekimlerden, oda bölgesinde üç defa meslek uygulamasından alıkoyma cezası almış olanların geçici olarak meslekten alıkoyma cezası verilecek bir durumun tespitinde, oda bölgesinde çalışmaktan sürekli olarak alıkonulmalarına karar verilir.

### **Disiplin Suçları ve Cezalarının Verileceği Durumlar**

#### **\* Uyarma cezasını gerektiren bazı eylem ve durumlar (Madde 3):**

c) Meslektaşlarına ve diğer sağlık meslek mensuplarına karşı küçük düşürücü davranışlarda bulunmak veya kötülemek,

d) Hasta üzerindeki mesleki etkisini tıbbi amaçlar dışında kullanmak,

e) Hasta haklarına saygı göstermemek,

f) Hasta kayıtlarını usulüne uygun olarak tutmamak.

#### **\* Geçici olarak meslekten alıkoyma cezasını gerektiren bazı eylem ve durumlar şunlardır (Madde 5):**

c) Mesleğin uygulanması sırasında ve meslek sebebiyle öğrenilen hastalara ait sırları yasal zorunluluk dışında açıklamak,

d) Birden fazla yerde muayenehane açmak veya çalıştırmak,

e) Tıpta Uzmanlık Tüzüğü'ne göre alınmış bir uzmanlık belgesi olmadan herhangi bir biçimde uzmanmış gibi davranmak veya tanıtım yapmak suretiyle meslek uygulamasında bulunmak,

f) Kamu kurum ve kuruluşlarının dolandırılmasına yönelik eylemlerde bulunmak; bu amaca yönelik olarak sahte belge veya reçete düzenlemek, reçete ve belgeler üzerinde tahrifat yapmak,

g) Gerçeğe uymayan rapor ve/veya belge vermek,

h) Hasta kayıtlarında tahrifat yapmak,

i) Bilimsel araştırma verilerini değerlendirirken ve yayına hazırlarken bilimsel gerçekleri yansıtmamak; çalışmaya fiilen katılmamış kişilerin adlarına yayında yer vermek, kaynak göstermeden veya izin almadan başkalarına ait verileri, olguları veya yazılı eserleri kullanmak ve benzeri suretle bilimsel yayınlarda yayın etiğine aykırı davranmak,

k) Kendisine başvuran veya çalıştığı kuruma gelen acil hastaların gerekli tıbbi tedavi veya girişimlerini başlatmamak, yapmamak ya da ilgili kuruluşlara sevkini geciktirmek veya yapmamak,

l) Hastalıkların tanı ve tedavisinde bilimselliği henüz kanıtlanmamış ya da bilim dışı yöntemleri uygulamak veya önermek,

m) Usulüne uygun olarak ruhsatlandırılmamış maddeleri ilaç olarak önermek,

p) Meslekte bilgi ve beceri yetersizliği, özen eksikliği, dikkatsizlik ve benzeri kusurlardan dolayı eksik ya da yanlış tanı ve tedavide bulunarak hastaya kalıcı zarar vermek,

r) Savcılıklar ve mahkemeler dışında kalan kişi ve kurumlardan gelen cinsel ilişki muayene istemlerini yerine getirmek; savcılık ya da mahkeme istemi olsa dahi ilgilinin, veli ya da vasisinin aydınlatılmış onamı olmaksızın cinsel ilişki muayenesi yapmak.

### **B-Hekimlerin Cezai ve Hukuki Sorumlulukları**

Tıp mesleği uygulamasında hekim, hastası ile olan ilişkisinin hukuki yönünü, sorumluluklarını, hastasına karşı borçlarını, yetkilerini ve görev sınırlarını çok iyi bilmelidir. Bir kişi hekime ne şekilde ve ne yolla gelmiş olursa olsun, hekimle ilişkisi "hasta-hekim ilişkisi" çerçevesindedir. Hekimin teşhis ve tedavi yönünden adli olgulara ayrıcalıklı bir tıbbi yaklaşımda bulunması gerekmez.

Cezai ve hukuki sorumluluklar, çok çeşitli konuları içermektedir. Bunların en önemlileri aşağıda gösterilmiştir.

## 1-Mesleki Bilgi Sorumluluğu

Hekim mesleği ve uzmanlığı ile ilgili tıpta uygulanması benimsenmiş ve kabul edilmiş klasik bilgileri bilmek ve buna uymak zorundadır. Kendini ülke tıbbının gelişmesi düzeyinde yetiştirmesi gerekir. Bilinmesi gerekeni bilmemek sorumluluk getirir.

Günümüz hukuk anlayışında, hekimler ve diğer sağlık personeli çalışmalarını "izin verilen risk" kavramı çerçevesinde yerine getirirler. Her tıbbi müdahalenin normal sapmaları ve riskleri vardır. Tehlikenin önceden bilinmemesi olasıdır. Şüphesiz ki her tıbbi girişim sonrası ortaya çıkabilecek en kötü olasılıklar göz önüne alınarak olumsuzlukları gidermeye yönelik önlemlerin daha önceden alınması, günümüzde sağlık personelinin, ulaşmasının beklendiği bir düzeydir. Ancak ülkemizde sağlık standartlarının değişkenlik göstermesi, bu tür önlemlerin belirli kalıplar içinde düzenlenmesini engellemektedir. Bu nedenle sağlık personeli, çalıştığı birimin olanakları ölçüsünde gerekli önlemleri önceden almalı, zorunlu haller dışında riskli tedavilerden kaçınmalıdır.

Bu durumlarda sağlık personelinin yeterli özeni gösterip göstermediği araştırılır. Gösterilecek özenin ölçüsü tıbbi eylemi gerçekleştiren sağlık personelinin eşdeğeri statüde bulunan, ortalama düzeydeki bir sağlık personelinin, aynı hal ve şartlar altında göstereceği özendir. Dolayısıyla bir pratisyen hekimden ortalama bilgi düzeyindeki bir pratisyen hekimin aynı hal ve şartlar altında göstereceği davranış kalıpları beklenmektedir. Son derece gelişmiş olanaklara sahip sağlık merkezinde görev yapan bir hekimden, olanaksızlıklar içinde görev yapan bir sağlık ocağı hekiminden daha fazla özen göstermesi istenir.<sup>1</sup>

"İzin verilen risk" olarak ifade edilen, tıbbın kabul ettiği normal risk ve sapmalar çerçevesinde, hareketleri dolayısıyla belirli neticeler meydana gelse bile hekime sorumluluk yükletilmemesidir.

Tıbbi girişim esnasında neden oldukları yaralama ve ölüme sebebiyet durumlarında hekimler hakkında özel yaptırım getiren bir kanun yoktur. Genel olan T.C.K 89'uncu maddesi kullanılmaktadır. Kusura dayalı sorumlulukta hastanın ölümü halinde T.C.K. 85'inci madde gereğince 2-6 yıl hapis cezası öngörülmüştür.<sup>7</sup>

Tedbirsizlik ve dikkatsizlik de bir kusurdur. Dikkatsizlik, yapılmaması gerekeni yapma, tedbirsizlik ise önlenemez bir tehlikenin önlenmesinde gösterilen kusurluluktur. Unutma da bir tedbirsizliktir.

Burada belirtilen, hekimin tanı ve tedaviyi uygularken sağlık koşullarına göre gösterebileceği normal tedbir ve dikkatidir. Yoksa her uygulamada düşünülmemeyen önlenemeyen bir tehlike, her an umulmadık bir şekilde ortaya çıkabilir. Görev yaparken, üstün bir dikkat ve tedbir değil, normal bir dikkat ve tedbir yeterlidir. Alınması gerekirken alınmayan tedbirlerin neler olduğu hal ve şartlara göre, her olay için ayrı değerlendirilir.

## Hekimin Kaçınma Biçiminde Suçları

Hekimler sorumluluk korkusu ile gereken yardım ve müdahaleden çekinirlerse bundan hastalar zarar görür. Bir eylemin yapılmasının suç olabileceği gibi, yapılmamasının da suç olabileceği unutulmamalıdır.

Acil yardımı yapmayan hekim, ölüm ya da yaralanmanın artması halinde taksirden dolayı sorumlu olacak mıdır, yoksa bu görevi kötüye kullanma suçu mudur (T.C.K. madde 257) veya T.C.K.'nın 98'inci maddesinde düzenlenen tehlikede bulunana yardım etmeme suçu mu söz konusudur?

T.C.K. 257'inci maddede bahsedilen görevi kötüye kullanmak suçunun oluşması için hekimin bu görevini yapmaması dolayısıyla ölüm veya yaralanmanın söz konusu olmaması gerekir. Hekimin acil yardımda bulunmaması, resmi veya insani vazifesini yapmaması dolayısıyla ölüm ya da hastalığın veya bedensel zararın artması gerçekleşmiş ise artık görevi kötüye kullanma söz konusu değildir.

Hastanın hayatını ve sağlığını ağır surette tehdit eden ve halen mevcut, devamlı tehlikenin; yani acil bir vakanın olup olmadığını soruşturmadan yardımı reddeden veya tehlikenin ağırlığını bilmesine rağmen müdahale etmeyen hekimin bu hareketleri sonucu hastanın ölümü veya yaralanması söz konusu olmuş ise bunda artık olayın niteliğine göre taksirle yaralama (T.C.K. 89) veya taksirle adam öldürme (T.C.K. 85) suçlarından dolayı hekim sorumlu tutulacaktır. Bu durumlarda T.C.K. 98 maddesinde bahsedilen tehlikede bulunan kimselere yardım etmeme suçu oluşmaz. Bu suç sadece hekimlere mahsus olmayıp herkesin yardım yükümlülüğü ile ilgilidir. Bu maddeye göre sorumluluk için, özel bir hükümle ayrıca verilmiş bir görev olmamalıdır.

Özetlersek; her üçünde de (T.C.K. 257, 85 veya 89, 98) bir ihmal söz konusudur. Ne var ki, bu ihmal dolayısıyla hayat kurtarma yükümlülüğü yerine getirilmemiş, başka bir deyişle hayat kurtarma yükümlülüğü ihlal edilmişse T.C.K. 85 ve 89'uncu maddeleri söz konusudur. İhmal hayat kurtarma yükümlülüğünü ihlal boyutunda değilse, niteliğine göre T.C.K. 257 (görevi kötüye kullanma suçu) veya 98 maddeleri uygulanacaktır.<sup>7</sup>

Yataklı Tedavi Kurumları Yönetmeliği 57'inci maddesi acil vakalara gereken tedavi ve yardımın derhal yapılmasını gerektirir.<sup>8</sup> Gelen hasta gönderilir ve o kişi bu travma ya da olay sonucu ölürse yatırmayan hekim sorumludur. Böyle bir kişiyi hekim “yerim yok” diye gönderse bile sorumludur (T.C.K. 85).<sup>7</sup>

## 2-İlaç Kullanılmasında Hekim Sorumluluğu

Hatalı veya bozuk imal edilmiş ilacın kullanılmasından kural olarak ilaç yapımıcısı sorumludur. Hekimin, ilacın yapımındaki hataları önceden tahmin etme olanağı yoksa kusurundan söz edilemez. Ancak, ilacın yapım hatasının hekim tarafından bilindiği veya bilinmesi gerektiği durumlarda kusur ve sorumluluktan söz edilir.

Hekimin sorumluluğu, yapım hatalarından çok ilacın kullanılmasıyla ilgili özensizliklerde söz konusudur. Hekim, ilacın kullanılmasıyla ilgili tüm bilgileri eksiksiz olarak hastaya anlatmak ve gerektiğinde bunları reçeteye yazmakla yükümlüdür. İlacın kullanılması ve yan etkiler hususunda bilgi vermede gösterilecek özensizliklerin doğuracağı zarardan sorumluluk söz konusu olabilir.

Hastanın, ilacın yapımıcı firması tarafından verilen tanıtıcı bilgileri okumamış olması hekimi sorumluluktan kurtarmaz.

Ayrıca tedavi için uygun ilacı yanlış uygulama, doz yüksekliğinde yanılma, deri içi yerine deri altına enjeksiyon ve konulan tanıya göre açıkça yanlış bir ilacın seçilmesi özensizliğin kanıtı olacaktır.

## 3-Hekimin Hukuki (Tazminat) Sorumluluğu

Hekimler meslekte bir kusur yapmaları halinde cezadan ayrı özel hukuk yönünden de sorumlu olurlar. Ceza hukukunda hukuka aykırılık devletin cezalandırma hakkının kullanılması; özel hukukta ise zarar görenin zararının tazminiyle sonuçlanmaktadır. Bir kimseyi bile bile ya da ihmal yoluyla zarara uğratan kişi bu zararı ödemekle yükümlüdür.

Aydınlatma ve onam alma, hekimin kusurlu bir davranışı olmadan ortaya çıkabilecek tehlike ve zararlardan hekimi koruma gayesi taşır. Tedbirsizlik, dikkatsizlik, meslekte acemilik nedeni ile zarar oluşmasında onam olsa da sorumluluk vardır.

Zarar: Zarar hukuken korunan maddi ve manevi değerlerin bir el atma ve saldırıdan önceki ve sonraki durumları arasındaki eksilme olarak ortaya çıkan değişikliktir. Hekimin sorumluluğunda zarar, insan yaşam ve sağlığı ile (maddi) veya ruhsal bütünlüğünde (manevi) oluşan istenmeyen değişiklikler olarak

ortaya çıkar. Yine mal varlığında eksilme maddi, kişisel değerler üzerindeki eksilme ve bozulma ise manevi zararı oluşturur.

Hekim başladığı tedavi ve ameliyatı sonuçlandırır, eksiklerini tamamlar ve hastayı iyileşinceye kadar takip eder. Burada hekimin asıl borcu hastayı tedavi etmektir. Hekim hastalığın iyileşeceği konusunda garanti veremez, tıp kurallarına uygun olarak tedavisini yapar.

Bu asıl borç yanında, hekim için “hastayı aydınlatma”, “özen gösterme”, “kayda geçirme” ve “sır saklama” gibi bir takım yan yükümlülükler doğar. Bu yüzden hekim uygun bir tedavi yöntemi uygulasa bile aydınlatma, onam, sır saklama gibi yükümlülüklerinde gösterdiği özensizlik nedeniyle tazminat davasıyla karşılaşabilir.

Hasta için de “hekimin sorularına doğru cevap verme”, “tedaviyi başarısız kılabilecek davranışlardan kaçınma” yükümlülüğü mevcuttur. Buna karşın hastanın hekime talimat verme ve önerilerde bulunma yetkisi yoktur.

Bir ihmal ya da dikkatsizlik söz konusu olduğunda; sağlığa verilen zarar bir sakatlık derecesinde olursa önce hastane ve ameliyat için hastanın ödediği masrafların ödenmesi, ayrıca vücut çalışma ve kazanma gücünden ne oranla yoksun kalmışsa ona göre bir tazminatın ödenmesi konusunda dava açılabilir. Manevi bir tazminatta söz konusu olabilir.

Genelde tıbbi girişim ve yardım sırasında kusurlu davranışlarla hastaya verilen zararlardan hekim çalıştırana beraber müteselsilen sorumludur. Zarar görenin, müteselsil sorumlulardan olan çalıştırana (hastane sahibine, baştabibe, kamu yönetimine) başvurarak zararını yalnız ondan isteme hakkı vardır. Böyle bir durumda zararı ödemek zorunda kalan çalıştırana kusurlu olan hekime dönerek (rücu ederek) kendi zararının tazminini isteyebilir (Borçlar Kanunu madde: 66-167, Anayasa madde:129).<sup>3,9</sup> Burada hekimin çalıştırana karşı tazminat sorumluluğu, kendi kusur derecesiyle sınırlıdır.

## 4-Sır Saklama Sorumluluğu

Hekimlik gibi kişinin yaşama alanına giren mesleklerde, kişinin gizli ve özel sırları hakkında edinilen bilgilerin “meslek sırrı” olarak saklanması zorunludur. Aksi halde “sır sahibinin kişilik haklarına” saldırı olacağından, hekimin cezai ve hukuki sorumluluğu olacaktır.

Bir hasta ya da yaralının başkaları tarafından bilinmeyen ve duyulması hoş karşılanmayacak özellikleri ve hastalıkları sır sayılır. Toplumun



ayıplamasını, tiksınmesini, hastanın ekonomik durumunu ve geleceğini etkileyen hastalıklar, evli olmayan kadının çocuk doğurması veya düşürmesi, intihar gibi toplum içinde kişinin onur ve saygınlığı ile ilgili olaylar sırdır.

Grip gibi bir hastalık ya da trafik kazasında yaralanma gibi sır niteliğinde olmayan bu tip sağlık durumlarının gizli tutulması için uyarıda bulunulmuşsa, aynı şekilde meslek sırrı olarak saklanmalıdır. Meslek sırrının ifşası (açıklanması) kanunla yasaklanmıştır. T.C.K.'nın 198. maddesine göre "Sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgeleri yetkisiz kişilere veren veya ifşa eden kişi, şikayet üzerine, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır" denilmektedir.<sup>7</sup>

Hekim ve ebelerin görevleri sırasında öğrendikleri evlilik dışı çocukların doğum ve ölümlerini sır olarak tutmaları gerekir. Ancak hastane, doğumevi veya cezaevi gibi resmi kurumlarda olan doğumlar gizlenemez.

Uzman hekimin stajyere izahat vermesi, hastane protokol defterine yapılan kayıtlar ifşa sayılmaz. Sır olarak saklanması gereken durum protokol defterine yazılı rapor olarak girerse sır olarak sayılmaz. Ancak mahkeme ve resmi işler dışında sırrı açıklayan bir rapor düzenlenemez.

Hukuki konularda da hekimler meslek sırrını açıklayamaz. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 46(1) b maddesine göre kendisine sır verilen kimse mahkemeye çağrıldığı halde olayın meslek sırrı oluşturduğunu öne sürerek şahitlikten çekilme hakkına sahiptir.<sup>10</sup> Bunu mahkemeye bildirir. Ancak yasal bir sebep ve daha üstün bir çıkarı korumak düşüncesi ile sırrın açıklanması olanağı vardır. Yaralı ya da hastanın yararına olacaksa veya mağdur sırrının açıklanmasına izin verirse sırrın açıklanması uygundur. Verdiği raporun gerçeğe uygun olmadığı ileri sürülürse gerçeğin kanıtlanması için hekim meslek sırrını açıklayabilir.<sup>11</sup>

Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nda belirtilen, ihbarı zorunlu hastalıkların bildirilmesi sırrın açıklanması değildir. Bunların ihbarı gizli belgelerle yapılır.

## **Konuyla İlgili Bazı Yasal Etik Düzenlemeler**

### **A-Tıbbi Deontoloji Tüzüğü**

Tabip meslek ve sanatın uygulanması nedeniyle duyduğu sırları, yasal bir zorunluluk olmadıkça açıklayamaz. Tıbbi toplantılarda sunulan veya yayınlarda söz konusu olan olgularda, hastanın kimliği açıklanamaz (madde 4).<sup>12</sup>

## **B-Hasta Hakları Yönetmeliği**

### **Bilgi Verilmesini Yasaklama**

**Madde 20:** İlgili mevzuat hükümleri ve/veya yetkili mercilerce alınacak tedbirlerin gerektirdiği haller dışında; kişi, sağlık durumu hakkında kendisinin, yakınlarının ya da hiç kimsenin bilgilendirilmemesini talep edebilir. Bu durumda kişinin kararı yazılı olarak alınır. Hasta, bilgi verilmemesi talebini istediği zaman değiştirebilir ve bilgi verilmesini talep edebilir.<sup>13</sup>

### **Bilgilerin Gizli Tutulması**

**Madde 23:** Sağlık hizmetinin verilmesi sebebiyle edinilen bilgiler, kanun ile müsaade edilen haller dışında, hiçbir şekilde açıklanamaz.

Kişinin rızasına dayansa bile, kişilik haklarından bütünüyle vazgeçilmesi, bu hakların başkalarına devri veya aşırı şekilde sınırlanması neticesini doğuran hallerde bilginin açıklanması, bunları açıklayanın hukuki sorumluluğunu kaldırmaz.

Hukuki ve ahlaki yönden geçerli ve haklı bir sebebe dayanmaksızın hastaya zarar verme ihtimali bulunan bilginin ifşa edilmesi, personelin ve diğer kimselerin hukuki ve cezai sorumluluğunu da gerektirir.

Araştırma ve eğitim amacıyla yapılan faaliyetlerde de hastanın kimlik belgeleri, rızası olmaksızın açıklanamaz.<sup>13</sup>

## **C-Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları**

### **Sır Saklama Yükümlülüğü:**

**Madde 9:** Hekim, hastasından mesleğini uygularken öğrendiği sırları açıklayamaz. Hastanın ölmesi ya da o hekimle ilişkisinin sona ermesi, hekimin bu yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

Hastanın onam vermesi ya da sırrın saklanması hasta ya da öteki insanların yaşamını tehlikeye sokması durumunda, hastanın kişilik haklarının zedelenmemesi koşuluyla, hekim bu sırrı saklamakla yükümlü değildir.

Yasal zorunluluk durumlarında hekimin rapor düzenlemesi de, meslek sırrının açıklanması anlamına gelmez. Hekim, tanık ya da bilirkişi olarak mahkemeye çağrıldığında, olayın meslek sırrı olduğunu ileri sürerek bu görevlerinden çekilebilir.<sup>14</sup>

## **5- İhbar Sorumluluğu**

Kaza, salgın hastalık vb gibi olağanüstü hal sonucu meydana gelen yaralanma ve ölüm olaylarıyla karşılaşan hekim bu durumu ilgili makamlara bildirmek zorundadır.

T.C.K. 280'inci maddesine göre "(1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Sağlık mesleği mensubu deyiminden tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır " denilmektedir.

T.C.K.'da 280. maddeden başka 278. ve 281. maddeler ile belli durumlarda bütün yurttaşlara ve 279. madde ile memurlara suçları ve suçluları ihbar yükümlülüğü getirilmiştir.<sup>7</sup>

1593 Sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nun madde 57 ve 58'de belirtilen; ihbarı zorunlu hastalıkların bildirilmesi sırrın açıklanması değildir. Bunların ihbarı gizli belgelerle yapılır.<sup>15</sup>

Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği 86 ncı maddesine göre; "Yataklı tedavi kurumlarında muayene ve tedavi edilen vakalarda, bir suçun işlendiğine dair bir belirti ile karşılaşılması halinde Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddesi gereği gecikmeksizin Cumhuriyet savcılığına veya adli kolluğa haber verilmesi zorunludur. Ayrıca, yaralı ve cesetten çıkartılan delil niteliğini haiz eşyanın adli makamlara aynen ve gecikmeksizin teslimi gerekir" denilmektedir.<sup>8</sup>

TSK Askeri Hastaneler Yönetim Yönergesi (GNKUR.MY 33-1B) 3'üncü bölüm, 5'inci maddesi, a fıkrasında "askeri hastanelerde muayene ve tedavi edilen adli vakaların vakit geçirmeksizin, askeri şahıslar için ilgili askeri savcılığa, sivil şahıslar için mahalli cumhuriyet savcılığına bildirilmesi zorunludur. Ayrıca yaralı ve cesetten çıkarılan delil niteliğine haiz eşyanın adli makamlara aynen teslimi gereklidir" denilmektedir. Aynı yönergenin nöbetçi amiri ve tabibin görevleri bölümünde ise "askeri hastanelere giren, yaralı ve hastaların ilk muayene ve tedavileri yapılmakla beraber, bunlardan adli bakımdan önemi olanların müşahedelerinin etraflı bir şekilde alınması lazımdır. Bu şekil hasta ve yaralıyı hastaneye getiren şahıslar resmi bir sığata sahip değillerse bunların hüviyetleri tespit edilir ve vaka hakkındaki bilgileri müşahade kağıdına kaydedilir. Ayrıca hastayı getiren aracın numarası müşahade kağıdına kaydedilir. Bunlar yapılırken mahallin en büyük askeri makamına en seri vasıta ile bilgi verilir. Yaralı ve hasta sivil ise mahallin savcılığına en seri vasıta ile bilgi verilir, yaralı ve hasta asker ise mahallin askeri amirine gönderilen yazının bir nüshası cumhuriyet savcılığına gönderilir." denilmektedir.<sup>16</sup>

Hekimler mesleklerini icra ederken tüm bu yasal düzenlemelerin ışığı altında görevlerini sürdürmeleri gerekmektedir. Böylece daha huzurlu ve etkin sağlık hizmeti görevini yerine getirmiş olacaktırlar.

\*Yazarlar herhangi bir çıkar ilişkisi içinde bulunmadıklarını bildirmiştir.



<b>İLETİŞİM İÇİN:</b> Murat Kalemoğlu Hisar Intercontinental Hospital, Acil Hizmetler Koordinatörü, 34760 Ümraniye, İstanbul <a href="mailto:mkalemoglu@yahoo.com">mkalemoglu@yahoo.com</a>
<b>GÖNDERİLDİĞİ TARİH:</b> 31 / 05 / 2016 • <b>KABUL TARİHİ:</b> 08 / 08 / 2016

#### KAYNAKLAR

1. Kalemoğlu M. Doktorların deontolojik, cezai ve hukukî sorumlulukları, Kalemoğlu M (eds) Askeri Tabiplerin Adli Mevzuatı. GATA Basımevi, Ankara 2001: 1-31.
2. Kalemoğlu M. Acil serviste hekim sorumluluğu. Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi 2005; 25: 824-828.
3. Türk Barolar Birliği. Türk Borçlar Kanunu, Ankara, Türk Barolar Birliği Yayınları Şen Basımevi 2007.
4. Hancı İH. Hekimin Yetki ve Yasal Sorumlulukları. 2. Acil Tıp Sempozyumu, 30 Eylül-03 Ekim 1999 İzmir, Sempozyum Kitabı, S: 146-174.
5. Türk Tabipleri Birliği Kanunu. Resmi Gazete [31.1.1953, Sayı: 8323] 1953; 2439. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6023.pdf>, [Erişim tarihi: 28 Mayıs 2016].
6. T.T.B. Disiplin Yönetmeliği. Resmi Gazete [28 Nisan 2004, Sayı: 25446] 2004; 2-7. [https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com\\_content&view=article&id=125:tk-tabletblld-yetmel&catid=2:ymelik&Itemid=49](https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=125:tk-tabletblld-yetmel&catid=2:ymelik&Itemid=49), [Erişim tarihi: 30 Mart 2016].
7. Türk Ceza Kanunu. Resmi Gazete [12.10.2004/25611], 2004; 8998. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.5237&Mevzuatliski=0&sourceXmlSearch&Tur=1&Tertip=5&No=5237>, [Erişim tarihi: 30 Mart 2016].
8. Yataklı tedavi kurumları işletme yönetmeliği. Resmi Gazete [13.1.1983, Sayı: 1927 Mük1983;329. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=3.5.85319&Mevzuatliski=0&sourceXmlSearch=yatakl%FD%20tedavi>, [Erişim tarihi: 30 Mart 2016].
9. Anayasa. Resmi Gazete [09.11.1982, Sayı: 17863] 1982;162. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>, [Erişim tarihi: 30 Mart 2016].
10. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu. Resmi Gazete [17.12.2004, Sayı: 25673] 2004; 9114. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf>, [Erişim tarihi: 30 Mart 2016].
11. Büyükkay Y. Hekimin sır saklama yükümlülüğü. AÜEHFD 2004; 8: 385-396.
12. 4/12578 Sayılı Tıbbi Deontoloji Tüzüğü. Resmi Gazete [19.2.1960, Sayı: 10436]; 1960; 43. [https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com\\_content&task=view&id=52&Itemid=31](https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=31), [Erişim tarihi: 30 Mart 2016].
13. Hasta hakları yönetmeliği. Resmi Gazete [01.08.1998, Sayı: 23420] 1998;12. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.4847&Mevzuatliski=0&sourceXmlSearch=hasta%20haklar%C4%B1>, [Erişim tarihi: 30 Mart 2016].
14. Türk Tabipler Birliği. Hekimlik meslek etiği kuralları, Ankara, Türk Tabipler Birliği Yayınları 2012.
15. 1593 Sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu. Resmi Gazete [24.4.1930, Sayı: 1489] 1930; 1069-70. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1593.pdf>, [Erişim tarihi: 30 Mart 2016].
16. Türk Silahlı Kuvvetleri Askeri Hastaneler Yönetim Yönergesi. GNKUR.MY 33-1(B), Ankara, Genelkurmay Basımevi 2007.